

έντελώς ἀπὸ τῶν Ὀρθοδόξων Σλάβων. Ἡ δὲ γλῶσσα τῆς μεταφράσεως τοῦ Κυρίλλου διατηρήθη μόνον παρὰ τοῖς Ἀνατολικοῖς Σλάβοις τοῦ Ἑλληνικοῦ δόγματος, τοῖς Βουλγάροις, Σέρβοις καὶ Ρώσοις ἐν τῇ γραπτῇ λόγῳ καὶ τῇ Ἐκκλησίᾳ. Τὴν Ἐκκλησιαστικὴν ταύτην γλῶσσαν ἐν Βουλγαρίᾳ καὶ Σερβίᾳ μετὰ ζήλου ἐξηκολούθησαν γράφοντες μέχρι τοῦ τέλους τοῦ ΙΑ΄ αἰῶνος (1389), ὅτε καὶ αἱ χώραι αὗται ἠρμηλώθησαν ὑπὸ τοῦ πυρὸς καὶ τοῦ σιδήρου τῶν εἰσβαλόντων Τούρκων. Ἐκτοτε ἡ γλῶσσα αὕτη ἀν καὶ δικτηρουμένη ἐν τῇ Ἐκκλησίᾳ, ἐπκυσεν ὅμως ν' ἀναπτύσσεται φιλολογικῶς ἐν ταῖς χώραις ταύταις καὶ μόνον ἐν Ρωσίᾳ ἐξηκολούθησε νὰ προάγεται. Τὰ γνωστότερα μνημεῖα τῆς Σλαβωνικῆς ἐκκλησιαστικῆς γραμματολογίας εἶναι· πρῶτον μὲν τὰ συγγράμματα Ἰωάννου τοῦ Ἐξάρχου Βουλγαρίας ζήσαντος τὸν Ι' αἰῶνα, καὶ ἰδίως ἡ ἐκ τοῦ Ἰωάννου τοῦ Δαμασκηνοῦ μετάφρασις τῆς Θεολογίας, τὸ Ἐξαήμερον, ἥτοι ἀπάνθισμα ἐκ τῶν συγγραμμάτων Βασιλείου τοῦ μεγάλου καὶ Ἰωάννου τοῦ Χρυσοστόμου περὶ τῶν ἑξ ἡμερῶν τῆς πλάσεως· δεύτερον δὲ ὁ Νομοκάνων ἥτοι τὸ Ἐκκλησιαστικὸν Πηδάλιον, οὗ τινος ἡ ἐκ τοῦ Ἑλληνικοῦ μετάφρασις εἶχεν ἤδη ἀπὸ τοῦ Θ΄ αἰῶνος ἀρχίσει.

Γνωστὸν ὅτι Δαλματῖαι τινὲς καὶ Κροάται μεταχειρίζονται ἰδιαίτερον ἀλφάβητον, τὸ ὁποῖον κατὰ τὴν σημάειαν καὶ τὴν τάξιν τῶν γραμμάτων συμφωνεῖ πρὸς τὸ τοῦ Κυρίλλου, διαφέρει ὅμως αὐτοῦ κατὰ τὸ περίπλοκον τῶν στοιχείων. Τὸ ἀλφάβητον τοῦτο ἐνομάζουσι *Глаголитичѡнъ* ἢ *αλφάβητον* τοῦ *Ἱερωνύμου* ἢ *Μπούκβιτσα*.

Ἐν αὐτῇ τῇ Δαλματίᾳ νομίζεται ὅτι τὸ ἀλφάβητον τοῦτο ἐφεύρεν ὁ ἅγιος Ἱερώνυμος, πατὴρ τῆς ἐκκλησίας, γεννηθεὶς τὸν Δ΄ αἰῶνα ἐν τῇ χώρᾳ ταύτῃ· ἀλλὰ τὴν κατὰ τὴν αὐτοῦ ἀκριβέστατα ἐξιστόρησεν ὁ ἀδελφὸς Δοβρόφσκιν, Τσέχος (Βοεμὸς) λόγιος. Οὗτος λέγει ὅτι ὅτε, εὐθὺς μετὰ τὴν ἐν Δαλματίᾳ καὶ Κροατίᾳ διάδοσιν τῆς ἱερουργίας τοῦ Κυρίλλου, ἐπῆλθεν ὁ χωρισμὸς τῆς Δυτικῆς ἀπὸ τῆς Ἀνατολικῆς Ἐκκλησίας, οἱ Δαλματῖαι ἱερεῖς, φοβούμενοι μὴ ἀπαλέσωσι τὴν εἰς τὴν πάτριον γλῶσσαν ἱερουργίαν, προσήρμωσαν τὸ κείμενον τῆς λειτουργίας τοῦ Κυρίλλου εἰς τὰ δόγματα καὶ τὰ ἀναγνώσματα τῆς Δυτικῆς Ἐκκλησίας, καὶ ἔγραψαν τὸ νέον τοῦτο ἐκδυτικισμένον κείμενον τῆς Σλαβωνικῆς λειτουργίας με νέον πρὸς τοῦτο ἐπινοηθὲν ἀλφάβητον· ἵνα δὲ ἡ πράξις τῶν αὐτῶν φέρῃ πλεονέκτον κῆρος, ἀπέδωκαν τὴν ἐφεύρεσιν ταύτην εἰς τὸν ἅγιον Ἱερώνυμον. Οἱ Πάπαι τὸ κατ' ἀρχὰς ἔβλεπον με δυσπιστίαν τὸ νέον τοῦτο ἀλφάβητον καὶ τὴν κατ' αὐτὸ συγγραφὴν τῶν ἱεροτελεστικῶν· ἀλλ' ἀφοῦ ὕστερον ἐπέισθησαν ὅτι ταῦτα ἐσυμφώνουν πληρέ-

στατα πρὸς τὸ πνεῦμα καὶ τὰ δόγματα τῆς Δυτικῆς Ἐκκλησίας, ἤρχισαν θερμὴν νὰ τοῖς παρέχουσι προστασίαν.

Ἀκριβεστάτην καὶ πληρεστάτην γραμματικὴν τῆς Ἐκκλησιαστικῆς Σλαβωνικῆς διαλέκτου συνέγραψεν ὁ ἀδελφὸς Δοβρόφσκης, περὶ οὗ εἵπομεν ἀνωτέρω. Ταύτην μετέφρασαν εἰς τὴν Ρωσικὴν ὁ Πορόδην καὶ Σχεβίρεφ καὶ ἐξέδωκαν ὑπὸ τὸν τίτλον «Γραμματικὴ τῆς Σλαβωνικῆς γλώσσης κατὰ τὴν παλαιὰν γραφὴν καὶ προφορὰν». Ἐν Μόσχᾳ 1833—4. Ἀκριβὴ γνῶσιν τῆς γλώσσης ταύτης δύναται τις νὰ λάβῃ καὶ ἐκ τῆς Γραμματικῆς τοῦ Ὀστρομίρωφ, «Γραμματικὴ τοῦ Εὐαγγελίου κατὰ τὴν ἔκδοσιν τοῦ κειμένου του», καὶ ἐκ τῶν Λεξικῶν τοῦ Πρωτοϊερέως Π. Ἀλεξέεφ (Μόσχᾳ 1847—49), καὶ τοῦ ὑπὸ τοῦ Β΄ τμήματος τῆς Ἀκαδημίας τῶν ἐπιστημῶν ἐκδοθέντος «Λεξικοῦ τῆς Ἐκκλησιαστικῆς Σλαβωνικῆς καὶ τῆς Ρωσικῆς γλώσσης» εἰς 4 τόμους ἐν Πετροπόλει 1847 εἰς δ'.

(Ἔπεται συνέχεια.)

ΠΕΡΙ ΙΕΡΟΣΟΛΥΜΩΝ.

Ἐπιστολὴ Β΄.

Ἐν Ἱεροσολύμοις, τῇ 25 Ἀπριλίου 1864.

Χθὲς ἐπεσκέφθην τὴν Μονὴν τοῦ Σταυροῦ, ὅπου ἡ Θεολογικὴ Σχολή. Ἡ Μονὴ αὕτη κεῖται εἰκοσι περὶ τοῦ λεπτοῦ τῆς ὥρας μακρὰν τῆς πόλεως, ὅσον ἀπ' Ἀθηνῶν εἰς Πατήσια, ἡ δὲ πρὸς αὐτὴν ἄγουσα οὐχὶ δύσβατος ὡς αἱ λοιπαὶ τῶν Ἱεροσολύμων ὁδοί. Δύσβατοι δὲ εἰσιν αἱ ὁδοὶ διότι ἡ χώρα, ὄρεινὴ καὶ πετρώδης, πατεῖται μὲν ἀδιεκτόπως ὑπ' ἀνθρώπων καὶ κτηνῶν, σπανίως ὅμως νύττεται ὑπὸ σκαπάνης ἢ πτύου· καὶ τοῦτο πάλιν, εἴποτε γένηται, χάρις οὐχὶ εἰς τὴν ἐξουσίαν, ἢ τοὺς ἐντοπίους, ἢ τοὺς Ἀρμενίους, ἢ τοὺς Λατίνους, ἀλλ' εἰς τὴν πρόνοιαν τῶν πατέρων τοῦ ἡμετέρου Μοναστηρίου. Τὴν πρὸς τὸν Σταυρὸν μάλιστα ἠθέλησαν καὶ ἀμαξίτην νὰ κατασκευάσωσι, καὶ τὸ ἔργον προέκοψεν οὐκ ὀλίγον· διὰ τὸ ὑπέρογκον ὅμως τῆς δαπάνης διεκόπη ἡ τομὴ.

Θέλεις μ' ἐρωτήσῃ ἴσως διὰ τί ὑπέρογκος ἡ δαπάνη, ἀφοῦ καὶ ἡ ἀπόστασις μικρά, καὶ ἡ γῆ, ὡς εἶπον, βατὴ, καὶ ὁ μισθὸς μέτριος; ἡ ἀπόκρισις πρόχειρος. Ἐνταῦθα καθ' ὅλας τὰς δαπάνας, καὶ αὗται δὲν εἶναι μικραὶ, οὐδεμία ὑπάρχει τάξις καὶ οὐδεὶς ἔλεγχος. Οἰκοδομοῦνται οἰκίαι, ναοὶ, καταστήματα, καὶ οὐτε σχέδια προετοιμάζονται, οὐτε προϋπολογισμοὶ συντάσσονται. Ὁ καλούμενος ἀρχιτέκτων λαμβάνει ἀνὰ χεῖρας, ἐπληρμέναις ταῖς ὀφρῦσι, τὸν

μακρὸν αὐτοῦ πῆχυν, ὁ σκαφεὺς ἀνορύσσει, ὁ κτίστης οἰκοδομεῖ, ὁ λεπτοὺργὸς βυκανίζει, ὁ ταμίης μετρεῖ ναπολεόνεια ἢ λίρας καὶ ὕπου τὸ βγάλῃ ἢ ἄκρη. Ἐὰν δὲ προϊούσης τῆς ἐργασίας δὲν ἀρέσῃ ἡ θύρα, τὸ παράθυρον, ὁ θόλος, ἡ κλίμαξ, ἀμέσως κάτω καὶ κλίμαξ καὶ θόλος καὶ παράθυρον καὶ θύρα, καὶ νέα ἄλλα ἀνεγείρονται χειρότερα ἐνίοτε τῶν πρώτων. Τοιαῦτα εἶδον καὶ ἐν Ἑλλάδι γινόμενα, ἴσως δὲ καὶ σήμερον γίνονται. Μήπως καὶ οἱ πολιτικοὶ τῶν Ἀθηνῶν ἀρχιτέκτονες ἄλλως πῶς πράττωσιν; à force de forger on devient forgeron.

Μὴ σοι φανῇ τοῦτο παράδοξον, πρόσθε δὲ καὶ μὴ ἀποδώσης τὴν ἀταξίαν εἰς πόθον καταχρήσεως. Πρώτην αἰτίαν τάξον τὴν περὶ ταῦτα πατροπαράδοτον ἄγνοιαν, δευτέραν δὲ τὸ ὀλεθριώτατον ἐκείνο καὶ οὐχὶ χριστιανικὸν ἀξίωμα, τὸ ἀπ' αἰώνων κυβερνῶν σύμπασαν τὴν Ἀνατολὴν, τὸ ἔχει ὁ Θεὸς, τὸ Ἀλλὰ χερὶ, ἕνεκα τοῦ ὁποίου ἀρχόμεθα τοῦ ἔργου χωρὶς νὰ σκεφθῶμεν καὶ πῶς θὰ φέρωμεν αὐτὸ εἰς τέλος, ἢ ποῖον ἔσεται τὸ ἀποτέλεσμα. Καὶ ὅτι μὲν ὁ Θεὸς ἔχει, ὅτι μάλιστα ἔχει καὶ πολλὰ, ὅτι ἔχει τὰ πάντα, ὅτι ἔχει τὴν δύναμιν νὰ καταλύῃ καὶ ν' ἀνοικοδομή, νὰ δίδῃ καὶ ν' ἀπαίρῃ, νὰ θανατοῖ καὶ ν' ἀνίσταῃ, τίς ὁ τολμῶν ν' ἀντείπῃ; Ἀλλ' ἀξιούντες τὴν ἐπέμβασιν τοῦ Θεοῦ εἰς πράγματα, διὰ τὴν εὐδόκιμον τῶν ὁποίων διεξαγωγὴν ἐπρόβλεπεν ἡμᾶς ἐγκεφάλῳ, ὁμοιάζομεν τὸν ἄνθρωπον ἐκεῖνον τοῦ μύθου, ὅστις ἐπεκαλεῖτο τὴν ἐξ ὕψους βοήθειαν ἵνα συλλάβῃ ψύλλαν δάκνουσαν τὸ ἄκρον τοῦ δακτύλου αὐτοῦ. Ναὶ μὲν ὁ ἄνθρωπος παράγεται, κατὰ τὸ Μέγα Ἐτυμολογικόν, παρὰ τοῦ ἄνω θρεῖν ἤγουν ἄνω βλέπειν, διότι εἰς τὰ ἄνω πρέπει ν' ἀφορᾷ, ἵνα, ἐνθυμούμενος ὅτι ἐπλάσθη κατ' εἰκόνα Θεοῦ καὶ ὁμοίωσιν, μὴ παρεκτρέπηται εἰς ἔργα πονηρά, ἀνάξια τοῦ πρωτοτύπου· ἀλλὰ, νὰ κλείεται, παραδείγματος χάριν, ἐντὸς τῆς Ἀγίας Σοφίας καὶ ἀνάλητος νὰ περιμένῃ τὸν ἀρχάγγελον Γαβριὴλ ἵν' ἀνασπάσῃ τὴν φλογεράν αὐτοῦ ῥομφαίαν καὶ καταβάς λάβρως κατακόψῃ τὰς κεφαλὰς τῶν ἐχθρῶν, ἢ νὰ διώκῃ ἀπρονοήτως βασιλεῖς, καὶ ὅταν βλέπῃ τὸν μὲν προσφερόμενον θρόνον ἀποπνυόμενον καὶ παρὰ τῶν ἐσχάτων, τὴν δὲ πατρίδα ἐπὶ ξυροῦ ἀκμῆς νὰ ἐκφωνῇ ἀνευθυριάστως τὸ ἀνανδρὸν ἐκεῖνο καὶ γραῶδες καὶ κρονολήρων ἄξιον « ποτὲ ὁ Θεὸς δὲν ἐγκατέλιπε τὴν Ἑλλάδα », ὡς ἂν ὁ Θεὸς ἦτο συνένοχος τῆς ἀνθρωπίνης μωρίας, τοῦτο δεικνύει ἢ ἀμάθειαν ἢ ἐμπάθειαν ἢ παραφροσύνην.

Ἐὰν λοιπὸν οἱ πεπολιτισμένοι, οἱ πανεπιστήμονες, οἱ διάπυροι τῆς συνταγματικῆς τάξεως καὶ νομιμότητος ὁπαδοί, οἱ ζῶντες ὑπὸ φιλελευθέρων ἐξουσίαν, οἱ συζητοῦντες ἐν πανελληνίῳ συνελεύσει τὰ καλὰ καὶ συμφέροντα πράττωσιν ἀπερισχέπτως· ἔὰν αὐτοὶ μεταγγίζωσιν ἄνευ ἐλέγχου (τοῦτο δὲ ὑπάρ-

χοντος συνεδρίου ἐλεγκτικοῦ καὶ γενικοῦ λογιστηρίου) ἀπὸ τοῦ δημοσίου ταμείου εἰς τὸν ἴδιον κορβανὴν μυριάδας δραχμῶν διὰ τὸν ἱερὸν σκοπὸν, διὰ τί ἀπορεῖς ὅτι αἱ δαπάναι γίνονται ἐνταῦθα ἄνευ προϋπολογισμοῦ καὶ ἐλέγχου καὶ αἱ οἰκοδομαὶ ἄνευ σχεδίων ὑπ' ἀνθρώπων ἀπολιτίσων, ἀδαῶν ἐπιστήμης, ἀγνοούντων τί ἐστὶ σύνταγμα καὶ ζώντων ὑπὸ κυβέρνησιν ἀπόλυτον; Προτιμότερα ἄλλως τε ἡ ἀκουσία ἄγνοια, ὥς ἔλεγον καὶ ἐν τῇ ἐπιστολῇ τῆς 19 τοῦ λήγοντος, τῆς λελογισμένης ἐμπαθείας ἢ παραφροσύνης.

Διὰ ταύτης λοιπὸν τῆς ἡμιτελοῦς ὁδοῦ διχθαίνων ἵνα μεταβῶ εἰς τὸν Σταυρὸν, εἶδον καθ' ὁδὸν ἐκ δεξιῶν μὲν τὰ ῥωσικὰ καταστήματα, ἐξ ἀριστερῶν δὲ τὴν Νικηφορίαν.

Τὰ ῥωσικὰ καταστήματα, μόλις συντελεσθέντα, ἀνηγέρθησαν δαπάνῃ τῆς αὐτοκρατορικῆς κυβερνήσεως ἐκτὸς τῆς πόλεως, ὅκτῳ ἢ δέκῃ λεπτῇ τῆς ὥρας μακρὰν τῆς πύλης τοῦ Δαυὶδ· εἰσὶ δὲ ἄξια καὶ θέας καὶ περιγραφῆς.

Ἐντὸς περιοχῆς, περιφέρειαν ἐχούσης 4900 ἀγγλικῶν ποδῶν, ὠκοδομήθησαν ὑπὸ ἐμπείρου ῥώσου ἀρχιτέκτονος, τοῦ Κ. Ἐπιγγερ, δύο μέγιστοι ξενῶνες διὰ 500 πρoσκυνητὰς, ναὸς λαμπρὸς ἀμιγῇ ἔχων τὸν βυζαντινὸν ρυθμὸν, χωρητικὸς 1500, οἶκημα εὐρυχωρότατον διὰ τοὺς ἱσραεῖς, τοὺς ψάλτας καὶ τοὺς λοιποὺς ὑπηρέτας τοῦ ναοῦ, περιέχον καὶ ἕτερον ναὸν διὰ 500 ἢ 600, νοσοκομεῖον ἐξηκοντάκλινον, ἐν ἀνάγκῃ δὲ καὶ ἑτέρας 40 κλίνας δυνάμενον νὰ περιλάβῃ, μετὰ δύο καταλυμάτων διὰ τὸν ἱατρὸν, τὸν φαρμακοποῖον καὶ τοὺς περὶ αὐτοὺς, καὶ οἰκίαν διὰ τὸν πρόξενον τῆς Ῥωσίας. ἔχει δὲ ἡ περιοχὴ καὶ κήπους καὶ δέκα εὐρυτάτας δεξαμενάς, ἱκανὰς νὰ ἐπαρκέσωσιν ἐπὶ δύο ἔτη, ἐὰν δὲν βρέξῃ, εἰς πάσας τῶν καταστημάτων τὰς ἀνάγκας.

Τὸ ὕλικόν τῆς οἰκοδομῆς, πλὴν τῶν λίθων, καὶ αὐτὰ ἔτι τὰ ξύλα, διότι ἀμοιβεῖ δασῶν τοῦ χριστιανισμοῦ ἢ μητροπόλεως, μετεκομίσθη ἐκ Ῥωσίας· ἀξιοσημεῖωτοι δὲ εἰσὶ καὶ ἡ τέχνη καὶ ἡ πρόνοια μεθ' ὧν τὰ πάντα ἐγένοντο.

Τοῦ μεγάλου ναοῦ τὰ ἐγκαίνια δὲν εἶχον ἔτι τελεσθῆ, διότι περιεμένοντο ἐκ Ῥωσίας καλλιτέχναι ἵνα ζωγραφήσωσι τοὺς τοίχους κατὰ τὸ βυζαντινὸν ἔθος. Τοῦ μικροῦ ὁμοῦ καὶ αἱ εἰκόνες καὶ τὰ σκεύη εἶχον σταλῆ, ἐξ ἐκείνων μάλιστα ἃ τινὰ προκαλοῦσι τὸν θαυμασμόν καὶ αὐτοῦ τοῦ ἀριστοτέχνου. Αἱ εἰκόνες, ἐξωγραφημέναι ὡς αἱ τῶν πάλαι Βυζαντινῶν, τοσούτῳ θείαν ἔχουσι τὴν ἔκφρασιν, τοσούτῳ ἰσάγγελον τὸ κάλλος, ἀλλὰ καὶ τσαύτην τὴν κοσμιότητα τῆς περιβολῆς, ὥστε καὶ τὸ βλέμμα καταθέλγεται καὶ ἡ καρδία κατανύσσεται καὶ ὁ νοῦς ἀνυψοῦται. Τὰ ἐπ' αὐτῶν γράμματα εἰσὶν ἑλληνικά, ἐπὶ δὲ τῆς ἐκ

δεξιῶν θύρας τοῦ ἁγίου βήματος ἐχαράχθη ἑλληνιστὶ τὸ ῥητὸν τοῦτο τῆς Γραφῆς· « Ἐρωτήσατε τὰ εἰς εἰρήνην τὴν Ἱερουσαλήμ. »

Ὅμοίαν ἐντέλειαν τέχνης παριστᾷσι καὶ αἱ λυχνίαι καὶ οἱ κηροστάται καὶ τὰ λοιπὰ σκεύη· ἐγὼ δὲ φρονῶ ὅτι οὐδὲν τούτων τεχνουργεῖται τελειότερον ἐν τῇ Δυτικῇ Εὐρώπῃ.

Ἡ δὲ ἐξ ἀριστερῶν Νικηφορία εἶναι ἀπέραντον ὑποστατικόν, περιέχον κήπους, ἀμπέλους, ἐλαίας, μωρέας καὶ μεταξουργεῖον, ἴσως δὲ καὶ ἄλλα. Ταῦτα

καὶ λυπρᾶς καὶ σχεδὸν ἀδένδρου οὔσης τῆς λοιπῆς χώρας, αἱ κοιλάδες, ὧς μᾶλλον σύριγγας ἤθελον ὀνομάσαι διὰ τὸν σχηματισμὸν τῶν ὄρεων, εἰσὶ δροσερώτεραι. Τὰ ὄρη, μικρὰ καὶ ταπεινά, ὁμοιάζουσι πυκνὴν συστάδα λόφων, τῶν ὁποίων αἱ ὑπώρειαι ὀλίγον ἀπέχουσιν ἀπ' ἀλλήλων.

Ἡ Μονὴ τοῦ Σταυροῦ μετασκευασθεῖσα καὶ μεγαλυνθεῖσα ἀφιερώθη ὑπὸ τοῦ ἐνεστώτος πατριάρχου, περὶ τῆς φιλομουσίας οὗ τινος πολλάκις ἐγένετο λόγος ἐν τῇ Πανδώρα, εἰς τὴν διδασκαλίαν. Ἐνδεκα

Κυπριακαὶ Ἀφροδίται. (Ἰδε σελίδα. 148.)

πάντα ἐγένοντο οὐ πρὸ πολλῶν ἐτῶν ὑπὸ τοῦ ἀρχιμανδρίτου καὶ γραμματέως τοῦ ἁγίου Τάφου Κ. Νικηφόρου τοῦ ἐκ Κρήτης, γνωστοῦ ἐνταῦθα διὰ τὸν νοῦν, τὸν ζῆλον καὶ τὸ σεμνόβιον.

Παρευόμενοι εἰς τὴν Σχολὴν, καταβαίνομεν ἡρέμα ἀπὸ τοῦ ὄροπεδίου ἐφ' οὗ ἡ Ἱερουσαλήμ πρὸς μικρὰν κοιλάδα· ἀπροσδοκῆτως δὲ βλέπομεν πρὸ ποδῶν τὴν Μονὴν τοῦ Σταυροῦ. Τοιοῦτων ἀφανῶν θέσεων ἐκλογὴν ἐποιοῦν ὥς ἐπὶ τὸ πολὺ οἱ μονάζοντες, ὥς φαίνεται καὶ ἄλλοθεν καὶ ἐκ τῆς τοῦ ἁγίου Σάββα Μονῆς, εἴτε πρὸς ἀποφυγὴν ἀραβικῶν ἐπιδρομῶν, εἴτε διὰ τὸ ἡσυχαστικώτερον καὶ ἀπερίσπαστον, εἴτε καὶ χάριν ἀναψυχῆς ἐν ὥρᾳ θέρους· διότι τραχεῖας

καθηγηταὶ καὶ διδάσκαλοι, οἱ μὲν ἐκπαιδευθέντες ἐν τῇ Δυτικῇ Εὐρώπῃ, οἱ δὲ ἐν τῷ ἡμετέρῳ Πανεπιστημίῳ, διδάσκουσι πεντήκοντα μαθητάς, πάντας ὑποτρόφους τοῦ πατριαρχείου, τὴν θεολογίαν, τὴν φιλοσοφίαν, τὴν μαθηματικὴν, τὴν ἑλληνικὴν, τὴν λατινικὴν, τὴν γαλλικὴν καὶ τὴν ἀραβικὴν. Τῆς Σχολῆς ταύτης ὑπῆρξεν ἄλλοτε διευθυντὴς ὁ καὶ ἐν τῷ ἡμετέρῳ Πανεπιστημίῳ διδάξας Διονύσιος ὁ Κλεώπας, οὗ τινος ὁ πρόωρος θάνατος τὰ μάλιστα ἐζημίωσε τὴν ἐκκλησίαν. Σήμερον δὲ διευθύνει αὐτὴν ὁ ἀρχιμανδρίτης Κύριλλος ἐκ τῶν τροφίμων τοῦ ἡμετέρου Πανεπιστημίου, ἀνὴρ λόγιος καὶ ζηλωτής. Οἱ μαθηταί, μετὰ τὸ τέλος τῶν σπουδῶν, ἐνδύονται

τὸ ἱερατικὸν σχῆμα, καὶ πολλοὶ ἐξ αὐτῶν διορίζον-
ται διδάσκαλοι εἰς τὰ ἄλλα τοῦ πατριαρχείου σχο-
λεῖα. Ταῦτα πάντα καὶ ἄλλα ἐξιστοροῦνται λεπτο-
μερέστερον ἐν τῇ ἐκθέσει τοῦ διευθυντοῦ τῆς Σχο-
λῆς, ἣν ἐπίτηδες στέλλω πρὸς δημοσίευσιν. Τὸ κατ'
ἐμὲ, τοσοῦτον εὐφράνθην ἰδὼν ἐν τῇ ἀπωτάτῃ ταύ-
τῃ χώρᾳ τὴν καλλιέργειαν τῶν ἐλληνικῶν γραμμά-
των, ὥστε δὲν θέλω ἀναχωρῆσαι ἐντεῦθεν ἐὰν καὶ
πάλιν δὲν ἐντροφήσω πνευματικῶς μετὰ τῶν διδα-
σκάων καὶ καθηγητῶν, ὧν ἐτίμησα καὶ τὸ φρό-

μαθητῶν τάξις κατὰ τε τὸ ἦθος καὶ τὴν κοσμιότη-
τα καὶ τὴν καθαριότητα καὶ τὴν τράπεζαν εἶναι ἀ-
ξία μνείας. « Ἐνταῦθα οὐ γυναικῶν ὅλως ζυνουσία
καὶ ἀκόλαστον ὄμμα καὶ χλιδῶσα κομμωτικὴ . . .
οὐδὲ δουλεία καὶ αὐθεντία μερίζει τὸν βίον· ἀλλ' ἰ-
σηγορία καὶ μετριότης φρονήματος καὶ ἥθους σε-
μνότης καὶ δικαιοσύνης εὐγένεια σκηνοβατεῖ καὶ
περιχορεύει τὴν χώραν ταύτην. »

Εἰς τὴν ἐκθεσιν τοῦ διευθυντοῦ ἐν τι μόνον ἔχω
νὰ προσθέσω, τὸ περὶ τυπογραφείου. Τὸ πατριαρχι-

Ἀφροδίτη τῆς Κύπρου. (ἴδε σελίδα 148.)

νημα καὶ τὰς προαιρέσεις. « Οἱ ἀγαθοὶ ἄνδρες, ἔλε-
γεν ὁ δηκτικώτατος ἐκεῖνος τῶν Ῥωμαίων σατυρι-
κὸς, εἰσὶ σπάνιοι· μόλις δυνάμεθα νὰ μετρήσωμεν
τόσους ὅσας πύλας ἔχουσιν αἱ Θῆβαι, ἢ ὅσας ὁ Νεῖ-
λος ἐκβολάς. »

- Rari quippe boni: numero vix sunt totideam quot
- Thebarum portæ, vel divitis ostia Nilī. *

Εὐτυχῆς ἄρα, ἐὰν τοῦτο ἀληθεύῃ, ὁ τυγχάνων ται-
αύτης σπανιότητος. Ἡ ἐλληνικὴ ἰδίως γλῶσσα μετὰ
τοσαύτης διδάσκεται ἀκριθείας ὑπὸ τοῦ πολυμα-
θοῦς Κ. Λεάνδρου Ἀρβανιτάκη, ὥστε τὰ ποιητικὰ γυ-
μνάσματα τῶν μαθητῶν μοι ἐφάνησαν ἄξια προσο-
χῆς· τούτων τινὰ θέλω σοὶ στείλει πρὸς δημοσίευσιν
ἐὰν ἐγκρίνης. Ἀλλὰ καὶ ἡ ἐπικρατοῦσα μεταξὺ τῶν

κὼν τυπογραφείων συστηθὲν πρὸ ἐλίγων ἐτῶν, κατέ-
στη κατὰ τὰ μέρη ταῦτα κοινωφελὲς ὅσον τοῦλά-
χιστον καὶ τὰ σχολεῖα· διότι ἐντὸς ὀκτῶ ἐτῶν, ἦτοι
ἀπὸ τοῦ 1856 μέχρι τοῦ 1863, ἐξέδωκεν εἰς φῶς
140, 410 τόμους, ἐλληνιστὶ μὲν 47, 440, ἀραβιστὶ
δὲ τοὺς λοιποὺς 92, 970. Ἐξ ἀμφοτέρων δὲ 49, 807
διεναμήθησαν δωρεὰν, καὶ 13, 340 ἐπωλήθησαν.
Τῶν βιβλίων τούτων τὰ μὲν εἰσὶ διδασκτικὰ, τὰ δὲ
ἐκκλησιαστικὰ, ὧν τινὰ κείμενα χειρόγραφα ἐν τῇ πα-
τριαρχικῇ βιβλιοθήκῃ ἐτυπώθησαν ἤδη τὸ πρῶτον.

Τοῦ τυπογραφείου προϊστάται ὁ ἀρχιμανδρίτης
Ἀνθιμος, ἀνὴρ καὶ οὗτος λόγιος, κόσμιος καὶ ἱερο-
πρεπεὺς ἔχων τοὺς τρόπους.

Περὶ τῆς βιβλιοθήκης τοῦ πατριαρχείου ἴσως δι-
λάβω τι ἄλλοτε, διότι περιέχει καὶ τινὰ χειρόγραφα
ἄξια λόγου. Περὶ αὐτῆς, ἂν ἐνθυμησάι, ἔγραψεν πρό-
τινων ἐτῶν ὁ Βιβλιοθηκάρχος τῆς Βοδλεϊανῆς
Coke (*). Ἐπὶ τοῦ παρόντος δημοσίευσον τὴν ἐκθε-
σιν τοῦ διευθυντοῦ τῆς Θεολογικῆς Σχολῆς.

N. Δ.

("Ἐπιτεταί ἡ ἐκθεσις.")

ΚΥΠΡΟΣ ΚΑΙ ΠΑΦΟΣ.

ὑπὸ τὸν τίτλον τοῦτον ἐδημοσίευσεν τελευταῖον
ἡ Illustration μικρὸν ἄρθρον περὶ τῶν τῷ 1842 γε-
νομένων ἐν Κύπρῳ ἀνασκαφῶν καὶ περὶ μὲν τοῦ
ἐν Ἀμαθοῦντι εὐρεθέντος ἀγγείου ἐξεθέμεθα ὀλίγα
τινὰ ἐν τῷ 338 φυλλαδίῳ τοῦ ἔτους τούτου, σή-
μερον δὲ θέλομεν μεταφράσει τινὰς εἰδήσεις περὶ
τῶν ὅλων ἀνασκαφῶν. Πολλοὶ ἀρχαιολόγοι ἐπεχεί-
ρησαν ἀνασκαφαῖς ἐν Κύπρῳ κατὰ διαφόρους και-
ροὺς, ἀλλ' ὥς ἐπὶ τὸ πολὺ ἄνευ ἐπιτυχίας μέχρις οὗ
οἱ KK. Waddington καὶ de Vogué ἀνεκάλυψαν
θησαυροὺς τῷ 1842.

Καὶ κατ' ἀρχὰς μὲν καὶ αὐτοὶ ἐπὶ τινὰς μῆνας
μικρὰ μόνον πράγματα εὗρον καὶ ἀσήμαντα· στήλας,
κιονόκρανα, ἐπιγραφὰς τινὰς ἑλληνικὰς, φοινικικὰς
καὶ κυπριακάς. « Αἱ παράλιοι πόλεις, λέγει ἡ Il-
lustration, μετριώτατα συνεισήνεγκον εἰς τὴν πρῶ-
την ταύτην συγκομιδὴν. — Αἱ κλασικαὶ χῶραι
τῆς ἀρχαιότητος, αἱ ἀρχαιολογικαὶ γαίαι, ἔχουσιν
ἰδιαίτερον σχηματισμὸν, καὶ, ὅπως φθάσῃ τις εἰς
τὰ φοινικικὰ ἢ κυπριακὰ στρώματα ἀνάγκη μετὰ
πολλοῦ κόπου νὰ ἐκχώσῃ τὰ ἀνώτερα ἑλληνικὰ, ῥω-
μαϊκὰ ἢ βυζαντινὰ, ὑφ' ἧς κεῖνται τὰ πρῶτα στρώ-
ματα. Οὕτως ἐγένετο ἐν Σαλαμῖνι καὶ Κιτίῳ. Ἐν δὲ
ταῖς ἑνδον πόλεσι, παρὰ τὸ χωρίον Ἰδάλιον, π. χ. ἡ
ἀρχαιολογικὴ συγκομιδὴ ἐγένετο ἐπ' αὐτῆς σχεδὸν
τῆς ἐπιφανείας τῆς γῆς. Ἐκεῖ ἀνεκαλύφθησαν, ἐν τῇ
στενῇ ἐκείνῃ πεδιάδι, τῇ πλήρει λοφιδίων, ὅπου
συνεκροτήθη βεβαίως μεγάλη τις μάχη, πλῆθος συν-
τρίμματα ὅπλων, σίδηρα βελῶν καὶ ἀκοντίων, τε-
μάχια κρανῶν, αἰχμῶν λογχῶν φέροντα φοινικι-
κοὺς χαρακτῆρας, ἀκόντιον φέρον τὸ ὄνομα τοῦ κυ-
ρίου Ἀνάθων, διὰ φοινικικῶν γραμμάτων γεγραμ-
μένον ἐπὶ τῆς χαλκίνου πτέρνης αὐτοῦ. Τῶν πολυ-
τίμων τούτων πραγμάτων τὸ πλείονος λόγου ἄξιον
ἦτο πινακὶς χαλκίνη εἰς σχῆμα ὀρθογώνιον, κρε-
μασμένη ἀπὸ λαβῆς, μετὰ κινητοῦ κρίκου, καὶ κεκα-
λυμμένη ἀμφοτέρωθεν ὑπὸ μικρᾶς ἐπιγραφῆς ἀγνώ-
στου τέως γραφῆς, ἣν ὁ δούξ de Luynes εὐφυῶς
καὶ σοφῶς παραβαλὼν πρὸς τὰ λόγια τινῶν ἀρ-

χαίων νομισμάτων ὥρισε τὸ κυπριακὸν ἀλφάδιον.

Τὸ Ἰδάλιον λοιπὸν ἐπλήρωσεν ἐκ νέου τὰς ἐλ-
πίδας τῶν ἀρχαιολόγων· ἐν τῷ Λούδρῳ εἰσὶν ἐκτε-
θειμένα δύο χαλκίνα κύπελλα ἐκ τινος ἀνασκαφῆς
γενομένης αὐτοῦ πρό τινων ἐτῶν. Ὁ κύριος de Vo-
gué ἀνεκίνησεν ἐκ νέου τὸ γήπεδον τοῦτο, ἠνοιξεν
ἓνα λοφίσκον, ἀνέσκαψεν ἓνα τάφον καὶ ἀνεκαλύφθη
σωρὸς χαλκίων βελῶν, συντρίμματα ξιφῶν, ὅπλων,
πορπῶν κτλ.—Ἐν Ἀγίῳ Φωτίῳ, παρὰ τοὺς Γολγοὺς
ἐν Ἄρσῳ, ἔτι μείζονα ἀρχαιολογικὰ πλούτη συνε-
λέγησαν — Νεκρόπολις ἐν ᾗ ἐτάφησαν τὰ κε-
καλοσώμενα λείψανα τῶν ἀρχιτεκτονικῶν καὶ γλυ-
πτικῶν μνημείων, ἡ μᾶλλον κοινὸς λάκκος καταπιὼν
τὰ ἔργα πάντων τῶν αἰώνων· κιονόκρανα, ἀγάλματα,
εἰκόνες, προτομαί, ἀνάγλυφα, πάντα ταῦτα κατὰ-
κεινται ἐκεῖ, ἀλλὰ τεθλασμένα, τετριμμένα, κεκο-
λοσώμενα ἐκ προθέσεως. « Ἐνταῦθα, εἰκοσι κεφα-
» λαὶ ἐν μιᾷ ὀπῇ, ἔγραψεν ὁ K. de Vogué τῷ K.
» Ρενάνῳ· ἐνταῦθα βραχίονες καὶ ἡρωωτηριασμένα
» ἀγάλματα· ἐκεῖ ἀναθήματα παραδοξότατα. Εἰ-
» ναι πρόδηλον ὅτι πάντα τὰ ἀγάλματα συνετρί-
» βησάν ποτε ἐκ προθέσεως καὶ ἐρρίφθησαν εἰς λάκ-
» κους, σκαφέντας παρὰ τοὺς περικλείοντας αὐτὰ
» ναοὺς. Πιθανῶς δὲ τοῦτο ἐγένετο τὸν τέταρτον
» αἰῶνα, κατὰ τὸν ὀριστικὸν θρίαμβον τοῦ χριστια-
» νισμοῦ. »

» Ἡ Illustration παρέθηκε τελευταῖον τεμάχια
τινα ἀγαλμάτων καὶ προτομῶν ἀνεκαλυφθέντα τὰ
μὲν πρὸ τοῦ K. de Vogué, τὰ δὲ μεταγενεστέρως
ὑπὸ τοῦ K. Σωσθένους Γρασέτου. Μεταξὺ τῶν εἰκό-
νων τούτων ὁ ἀναγνώστης παρετήρησεν ἀναμφιβό-
λως τρία εἰδῶλα ἐσπαργανωμένα εἰς τὰ ἴδια αὐ-
τῶν ἐνδύματα, ἐσφιγμένα ὡς ἐν θήκῃ, ἔργον ἀρχαι-
κόν, ἀγροῖκον καὶ ἀρχαιοτύπον παράστασιν τῆς ἐν
θρόνῳ καθημένης Ἀφροδίτης, ἐκτεινούσης τοὺς πή-
χαις ἐπὶ τῶν γονάτων, ἐχούσης ἐν τῇ δεξιᾷ ἄνθος,
τὸν κομψὸν λαιμὸν κεκοσμημένης ὑπὸ περιδεραίου
ἐκ τριπλῆς σειρᾶς μαργαριτῶν, τὴν δὲ κόμην ἐσεμ-
μένης ὑπὸ τριπλοῦ στεφάνου ἐκ ῥόδων. Αὕτη ἐστὶν
ἡ Ἀφροδίτη τῆς Κύπρου, ἡ ἐν ἄνθεσι καὶ θυμιά-
μασι τετιμημένη τῆς Πάφου θεᾷ.

*Ipsa Paphum sublimis abit, sedesque revisit
Laeta suas, ubi templum illi, centum quo sabaso
Thure calent arae, sertisque recentibus halant (*)*

» Πολὺ ἀπέχει τὸ ὥραϊον τοῦτο ἀγαλμάτιον τῆς
θεᾶς ἀπὸ τῶν τριῶν εἰδώλων τῶν ἀπέναντι ἐν τῇ
ἡμετέρᾳ εἰκόνι κειμένων.

("Ἐπιτεταί τὸ τέλος.")

(*) Ἰδοὺ καὶ ἡ μετάφρασις· « Αὕτη ἡ θεᾷ ἀπέρχεται εἰς
Πάφον καὶ ἐπισκέπτεται πάλιν χαίρουσα τὴν πατρίδα, ἐν ᾗ
ὑπάρχει αὐτῇ ναὸς καὶ ἐπὶ ἑκατὸν θυμῶν, ὑπὸ χλωρῶν
στεφάνων εὐωδιαζόντων, καίει θυμιάμα ἀραδικόν. »

(*) Ἰδε Πανδ. τόμ. Θ'. σελ. 292.